

Доля Тетяна Олексіївна,
Рижова Анастасія Сергіївна,
студентки 1 курсу

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

«ПРО ЕВОЛЮЦІЮ КОЛГОСПНОЇ СИСТЕМИ»

Намаючись оцінити внесок Радянського Союзу в розвиток сільського господарства та економіки тогочасної Української республіки, в першу чергу постає питання: "Чи могли колгоспи в 30-і роки виконувати функції підтримки збіднілого селянства, або ж вони були складовою тоталітарного режиму та способом для встановлення повного контролю влади над сільським населенням?"

Треба зазначити, що колективізація розпочалась у грудні 1927 року у вигляді кооперування села і передбачала добровільність. Але під добрими намірами партії крилося більш масштабне завдання:

- налагодження каналу передачі коштів із села до міста на потреби індустріалізації;
- забезпечення населення міст дешевими продуктами харчування та сировиною; перетворення неконтрольованих індивідуальних господарств на великі виробництва, повністю підконтрольні партії;
- ліквідація дрібнотоварного селянського укладу як джерела капіталізму на селі.

Переходу до колективізації сприяла криза хлібозаготівель 1927-1928 рр., яка поставила під загрозу план індустріалізації. Щоб подолати економічну кризу, влада штучно підвищувала ціни на промислові товари та занижувала закупівельні ціни на зерно. В подальшому дану політику комуністичної партії назвали "ножицями цін".

Після повернення з інспекційної поїздки до Сибіру взимку 1928 р. Сталін проголосив, що при хорошому врожаї продаж зерна відставав від плану, що було оцінено як саботаж з боку куркулів. Тобто, доки існує такий соціальний прошарок як куркулі, існуватиме і саботаж хлібозаготівель. Проте, під «розкуркулення» потрапляли не лише заможні господарства, а й ті, що не хотіли йти в колгоспи.

У січні 1928 р. Політбюро ЦК ВКП (б) прийняло рішення про примусове вилучення у селянства зернових надлишків та необхідність форсованої колективізації сільського господарства.

У січні 1930 р. ЦК ВКП (б) приймає постанову "Про темпи колективізації, заходи допомоги держави колгоспному будівництву", що передбачала жорсткі терміни його проведення. В основних зернових районах країни її повинні були завершити до весни 1931 р., до кінця першої п'ятирічки колективізацію належало здійснити в масштабі всієї країни. Але на місцях колективізація проходила так, як її бачив місцевий чиновник. Наприклад, партійно - державний апарат України виступив з рядом власних ініціатив щодо прискорення темпів колективізації.

24 лютого 1930 р. С. Косіор підписав лист-директиву, в якій ставилося завдання: "Степ треба цілком колективізувати за час весняної посівної компанії, а всю Україну — до осені 1930 р.", зменшивши терміни колективізації на 1-1,5 року.

Початок колективізації показав, що селяни не бажають відмовлятися від своєї власності, адже усупільнювали не тільки засоби виробництва, а й продуктивну худобу, птицю, реманент. Досягти цього вдавалося лише шляхом грубого насильства. Селяни відповіли антиколгоспними виступами локального характеру, які жорстоко придушувалися. Поставлене у безвихідь селянство почало продавати або забивати худобу, ховати чи псувати знаряддя праці.

Події набували загрозливих масштабів. На початку березня 1930 р. газета "Правда" надрукувала статтю Й. Сталіна "Запаморочення від успіхів", в якій засуджувалися "перегини" у колгоспному будівництві. Головну відповідальність за "викривлення партійні лінії" Сталін перекладав на місцеве керівництво. Фактично, «Запаморочення від успіхів» була необхідна Радянській владі як засіб впливу на власний народ. Селяни щиро повірили в душевні пориви Сталіна, в результаті чого через кілька місяців перестали чинити опір насильницькому вступу в колгосп.

Сталін вважав, що політика партії себе виправдала. Валові збори зерна зменшилися, а державна заготівля збільшилася більше ніж у два рази. У 1937 р. колективізацію було в основному завершено. На кінець 30-х рр. у колгоспи було об'єднано майже 97 % селянських господарств.

Справжній результат цієї політики був іншим. Упродовж 1931 р. у селян вилучали все зерно, в тому числі посівний фонд, тому посівна кампанія, яка була проведена навесні 1932 року, не була ефективною.

Така жорстока продовольча політика Радянської влада призвела до поширення на теренах УРСР наймасштабнішого голоду в історії України.

У селян, які не вкладалися в плани хлібозаготівель і боргували державі зерно, конфісковували будь-яке інше продовольство. Воно не зараховувалося як сплата боргу і було лише каральним заходом.

Політика натуральних штрафів мала змусити селян здати державі приховане від неї зерно, якого насправді не було. Спочатку каральним органам дозволяли відбирати лише м'ясо, сало і картоплю, однак згодом вони взялися і за інші продукти тривалого зберігання.

У 1920-30-х роках газети регулярно публікували списки районів, сіл, колгоспів, підприємств чи окремих осіб, які не виконували планів заготівлі. На боржників, які потрапили на ці «чорні дошки» накладали різноманітні штрафи і санкції, аж до прямих репресій проти цілих трудових колективів.

У серпні 1932 року під приводом того, що розкуркулені селяни та "інші антисоціальні елементи" розкрадають колгоспну власність, Сталін запропонував новий репресивний закон про охорону державного майна. За каральним документом закріпилася народна назва «закон про п'ять колосків», оскільки винним у розкраданні фактично був кожен, хто без дозволу зібрав на колгоспному полі кілька колосків пшениці.

Ще однією складовою репресивної політики було свідоме блокування інформації про голод. У січні 1933 року радянською владою було зроблено заяву про відсутність голоду в країні. Сталін відмовився від зовнішньої допомоги. Згодом, політику влади, спрямовану на утворення колективних господарств та «підвищення якості життя тогочасного селянства» було викрито, а події, до яких призвела колективізація, отримали символічну назву - Голодомор, яка уперше згадується 17 серпня 1933 року в чеському часописі «Vesern?k P.L.».

Під час Голодомору 1932–33 років загинуло приблизно 3,9 мільйонів осіб – такі результати досліджень наводять представники Інституту демографії та

соціальних досліджень НАН України. Між тим, західна українська діаспора та частина європейських політиків і дипломатів від часу Голодомору і

дотепер оперують цифрами, які свідчать про понад 7 мільйонів жертв. Реальна кількість загиблих внаслідок штучного голоду, є значно більшою, ніж цифри, які наводять демографи, бо ті спираються у своїх розрахунках на радянську статистику, яка свідомо фальсифікувалась. Питання кількості людських втрат України від Голодомору досі залишається відкритим.

Наслідком геноциду, окрім фізичного вбивства мільйонів людей, стало руйнування традиційного устрою життя. Голод став зброєю масового біологічного знищення українців, на довгі десятиліття порушив генетичний фонд народу, призвів до морально-психологічних змін у свідомості українців.

Традиційна культура та народні звичаї зазнали деформації. На десятки років українські селяни були зведені до становища безправних колгоспників, позбавлених паспортів та пенсій.

Із послабленням комуністичного контролю над суспільним життям у другій половині 1980-х років відновлюється пам'ять про Голодомор. З 1993 року в Україні на державному рівні відбувається вшанування безневинних жертв Голодомору. Щороку в четверту суботу листопада українці запалюють свічки як символ пам'яті про вбитих голодом.

Література:

- 1) https://pidru4niki.com/1420032740912/istoriya/nasilnitska_kolektivizatsiya
- 2) https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_history/24862/
- 3) <https://studfile.net/preview/5592349/page:23/>